

(kterých *Wagner* nepopírá), uložené konsumentstvu i především samému dělnictvu, vyváží obecný prospěch národní. Daňovou politikou břemenům vrstev nezamožnějších polevující a věnováním části výnosu celního na reformy sociální, především na dovršení soustavy dělnického pojišťování novým článkem, vdovským a sirotčím pojišťováním, má se způsobiti protiváha obětí v zájmu celkovém jim uložených.

Tak končí sociálnoreformovým akkordem obrana ochranné politiky, jejíž odpůrci hledali nejostřejší zbraně zrovna v heslech sociální reformy. Pro politiku agrární ochrany, již z počátku let sedmdesátých v Německu ještě agrárníci předáci sami se vzpírali a to i z důvodů, jež dnes odpůrcové její vedou do boje, nemůže býti silnější opory, než když se prokáže její souhlas s obecnými prospěchy národními. Co se v jednotlivostech z *Wagnerova* ideálu brzdového osvědčí, nemožno dnes předvídati, zásadní podklad jeho vývodů není nevědecký. Vždy zůstane důležitým prostředkem našeho odborného poznání, vystihnout pečlivou abstrakcí a izolující její methodou hospodářskou podstatu jevů a tendencí pro utváření životních poměrů z ní vyplývajících. Jenom si nesmí nynější badatel izolující abstrakci tak zpodobňovat, jako zejména *Brentano* a zvláště tentokrát *Dietzel*. Ale pouhá bezprostřední aplikace takových theoremů na konkrétní problémy hospodářské je nemožna; život je bohatší a není obsah jeho vyčerpán pouhou mechanikou cen, rent a zisků.

Literatura.

Oddíl všeobecný.

Dr. L. Arndts R. v. Arnesberg, *Juristische Encyklopaedie u. Methodologie*. Zehnte Auflage nach des Verfassers Tode besorgt von Dr. Jur. *Erwin Grueber*. Stuttgart 1901. 8°, str. 99.

K encyklopaediím, o nichž jsme v tomto časopise (I., 157) podali zprávu přibyla Arndtsova již v 10. vydání péčí Mnichovského profesora Gruebera, jenž obstaral též vydání 7., 8. a 9. Počet vydání mluví sám o sobě o oblíbenosti knihy, a zdá se to býti anachronismem, podávati nyní zprávu sebe kratší o knize tak rozšířené. Činíme-li to přece, má to důvod svůj v okolnosti, že, neklamou-li nás všechna znamení, encyklopaedie u našeho právníckého dorostu vůbec nejsou mnoho čteny, a že Arndtsova encyklopaedie zůstala u něho dosti neznámou, kdežto jeho Pandekty na jazyk český přeložené staly se přece známějšími. — Účelem Arndtsovy encyklopaedie jest podati úvod do právníckého studia vůbec, při čemž ovšem v první řadě na mysl má vývoj práva německého. Odtud dá se rozdělení její encyklopaedické části vysvětliti. První oddělení (str. 10–24) probírá podstatu práva a právní vědy, tudíž otázku, co jest právo, jak právo vzniká, jak právo poznáváme. Druhé oddělení (str. 24–40) šíří se o rozdělení práva a přijalo různění na právo soukromé, právo veřejné a na právo církevní, kteréžto zvláštní vytknutí práva církevního odpovídá celkem historickému pojmu o *ius utrumque*. Třetí oddělení podává stručný přehled historického vývoje pozitivního práva v Ně-

mecku od nejstarších dob na doby naše a zaujímá největší část knihy (str. 40 až 85); i jest spíše vhodné pro opakování práva německého, než by tvořilo úvod do studia jeho. — Methodologická část knihy (str. 86 – 99) šíří se stručně o účelném způsobu, kterak studium práva má býti zařízeno, při čemž největší pozornost věnuje se upravení právnického studia na německých universitách po zavedení nového občanského zákoníka. Pro studium právních věd vyměřena v Německu celkem doba šesti semestrů, při čemž ovšem státní vědy, t. j. národní hospodářství, finanční a správní věda i statistika bývají vyloučeny a přikázány zpravidla fakultám filosofickým. Ač filosofické vzdělání jest pro studium jak státních, tak právních věd neocenitelné, přece však nutno dáti přednost způsobu rakouskému, dle něhož studium státních věd jest obligatorně předepsáno pro právníky a s právnickou fakultou sloučeno, neboť nehledě k přemnohým úzkým stykům státních věd s právními vědami jest uskutečňování zásad státními vědami hájených v praxi nemožno bez důkladného právního vzdělání.

Henner.

Al. Groppali, I caratteri differenziali della moralità e del diritto secondo la scuola positiva inglese. Verona, Drucker, 1901. Str. 272.

Otázka poměru práva k mravnosti jest sporná ve filosofii práva a v ethice již od dob renaissance, kdežto v starověké a v dřívější filosofii středověké právo a mravnost splývají ve všeobecné ideji dobra. Při společném původu, při souběžné funkci sociální, při souvislosti vzájemné a neurčitosti hranic v životě společenském jest přesné rozlišení práva a mravnosti, od něhož ovšem závisí též zásadní vymezení poměru filosofie práva k ethice, velice obtížno. G., jeden ze stoupenců mladší sociologické školy italské, podává ve své studii předem krátký historický přehled řešení této otázky ve filosofii řecké a římské, ve filosofii německé (sv. Tomáš, Grotius, Leibnitz, Thomasius, Kant, Fichte), italské (Vico, Genovesi, Beccaria, Romagnosi, Rosmini, Ardigò), francouzské (Diderot, Montesquieu, Rousseau, Comte) a zabývá se pak v druhé části zvláště podrobněji sem se odnášejícími teoriemi anglických spisovatelů (Baco, Hobbes, Locke, Hume, Smith, Mill, Bain, Spencer), kteréž, na rozdíl od filosofie kontinentální, představují samostatný a samostatný, soustavně a jednotně ucelený vývoj ethicko-právní nauky, odpovídající vývoji národního života anglického.

V třetí části spisu shrnuty jsou přehledně výsledky historického rozboru teorií o rozlišení práva a mravnosti. Po stránce formy jeví se hlavně následující různosti: (1) právní pravidla jsou negativní, mravní předpisy pozitivní (Thomasius, Smith, Genovesi, Kant, Spencer, z části Ardigò); (2) právo jest určitější než mravnost (Smith, Bentham, Bain); (3) právo uloženo jest v zákonnících, mravnost tkví v lidských srdcích (Rousseau, Diderot); (4) právo jest bilaterální, mravnost unilaterální (Rosmini, Mill, Bain); (5) cit provázející porušení práva jest intensivnější, než cit při přestupku mravním (Mill); (6) mravnost vztahuje se na veškeré vnitřní akty, právo na jednání zevní (sv. Tomáš, Hobbes, Montesquieu, Hume, Smith, Kant, Rosmini); (7) právní povinnost jest vždy vynutitelná, mocí sankcionovaná, mravní povinnost postrádá této sankce, majíc povahu záslužnosti (Thomasius, Hume, Smith, Rousseau, Genovesi, Kant, Fichte, Rosmini, Mamiani, Mill, Bain, Spencer, Ardigò); (8) právo a mravnost liší se růzností zevní sankce, kterouž jest u práva státní moc, u mravnosti veřejné mínění (Locke, Bentham, Bain).

Po stránce obsahu: (9) obor mravnosti jest širší než obor práva (Kant, Romagnosi, Bentham); (10) funkce práva jest ochrana, funkce mravnosti zdokonalení poměrů lidských (Hume, Smith, Romagnosi, Mill, Bain, Ardigò).

Kritický rozbor těchto výsledků podává G. v části čtvrté svého spisu. Rozlišení práva a mravnosti dle pozitivní a negativní formy pravidel (1) pokládá za správné toliko ve většině případů; větší určitost práva (2) jeví se teprv ve vyvinutém řádu sociálním, nikoliv v prvotných a v starších histo-